

4. Berezovska H. H., Lukiianchuk I. Funktsionuvannia leksemy hunia v ukrainskykh hovirkakh. *Naukovyi chasopys Skhidnopodil'skoho linhvokraieznavchoho tsentru* : zb. nauk. prats studentiv, mahistrantiv, vykladachiv / vidp. red. T. M. Tyshchenko. Uman : VPTs «Vizavi», 2016. Vyp. 5. S. 7–11.
5. Bychko Z. M. Nazvy odiahu ta vzuttia v naddnistrianskomu hovori. *Dialektolohichni studii. I. Mova v chasi i prostori* : zbirnyk na poshanu Dmytra Hrynychshyna / vidp. red. P. Hrytsenko, N. Khobzei. Lviv : In-t ukrainoznavstva im. I. Kryp'iakevycha NANU, 2003. S. 276–281.
6. Voitiv H. V. Nazvy odiahu v pam'iatkakh ukrainskoi movy XIV–XVIII st. : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. filol. nauk : spets. 10.02.02 «Ukrainska mova». Lviv, 1995. 24 s.
7. Hrymashevych H. I. Nominatsiia odiahu ta vzuttia v serednopoliskomu dialekti : dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. filol. nauk : 10.02.01. Kyiv, 2003. 532 ark. : il.
8. Klymenko N. B. Nazvy odiahu v skhidnostepovykh hovirkakh Donechchyny : dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. filol. nauk : 10.02.01. Donetsk, 2001. 400 s.
9. Lysyuchenko L. A. Arkhaichni nazvy odiahu v skhidnoslobozhanskykh hovirkakh. *Pratsi XII respublikanskoj dialektolohichnoi narady*. Kyiv : Nauk. dumka, 1971. S. 336–342.
10. Myronova H. M. Nazvy verkhnoho odiahu v davnoruskii movi. *Movoznavstvo*. 1977. № 6. S. 77–86.
11. Nedilko D. Nazvy odiahu i vzuttia v hovirkakh Chernihivshchyny. *Struktura i rozvytok ukrainskykh hovoriv na suchasnomu etapi* : tezy dopovidei i povidomlen. Zhytomyr, 1983. S. 209–210.
12. Pashkova N. I. Nazvy odiahu v ukrainskykh hovorakh Karpat (strukturno-semantychna, henetychna ta arealna kharakterystyka) : dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. filol. nauk : 10.02.01. Kyiv, 1999. 227 s.
13. Shcherbyna T. V. Serednonaddnipriansko-stepove dialektne porubizhzhia u svitli izohlos : dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. filol. nauk : 10.02.01. Kyiv, 2003. 341 s.

Berezovska H.

EAST PODILLIA NAMES OF OUTER GARMENTS MADE OF HOMESPUN CLOTH

The article is devoted to studying nominative and semantic processes in the lexicon used to refer to garments in the sayings of East Podillia. On the basis of the material of the original author compiled vocabulary some nominations of outer garments made of homespun canvas within the territory of East Podillia are identified and analyzed. It is found that all the names are one-word nominations. The analyzed lexemes are represented by old-time names, which are part of the passive lexicon and belong to the periphery of the language system, are used in speech of the older generation only. The semantic structure of the lexemes is analyzed. It is discovered, what nominations have entered the literary language and the dialects. Specifically local lexemes and nominations, which are notable for a significant number of phonetic, morphological, word-building and lexical variants, are defined and described. Etymologically, the majority of the recorded nominations are the borrowings from Hungarian, Turkish and Polish. The correlation of the recorded names of outer garments made of homespun cloth in the sayings of East Podillia with the correspondent nominations in other dialects of Ukrainian language is traced.

Keywords: the sayings of East Podillia, nomination, lexeme, seme, etymology, names of outer garments made of homespun cloth.

УДК 378.635.015.31:81

Голіченко Л. М.

ФОРМУВАННЯ ОРФОГРАФІЧНОЇ УКРАЇНСЬКОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ СПІВРОБІТНИКІВ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті обґрунтовано важливість формування орфографічної українськомовної компетентності як складника професійної підготовки майбутніх співробітників Служби безпеки України. Проаналізовано чинні нормативно-правові документи, які регламентують функціонування державної мови у професійній діяльності. Окреслено основні зміни в новій редакції «Українського правопису» 2019 р. в аспекті власне змін у написанні слів (без варіантів) та варіативних доповнень до чинної норми. Запропоновано визначення поняття «орфографічна українськомовна компетентність». Доведено потребу формування в майбутніх співробітників Служби безпеки України українськомовної компетентності як невід'ємного складника професійної підготовки.

Ключові слова: орфографічна українськомовна компетентність, українськомовна особистість, нова редакція «Українського правопису» 2019 р., мовна норма, професійна українськомовна компетентність.

На сьогодні мовна політика в Україні спрямована на забезпечення функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя, а у професійній зокрема. Зважаючи на Концепцію державної мовної політики, вагомим в аспекті зазначеного вище є Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», ухвалений на засіданні Верховної Ради України 25.04.2019 та чинний з 16.07.2019. Цей Закон регулює функціонування і застосування української мови як державної у професійній діяльності сучасного фахівця відповідно до вимог чинного українського правопису та стандартів державної мови.

У реаліях сьогодення актуальним є питання формування українськомовної орфографічної компетентності майбутніх співробітників Служби безпеки України відповідно до вимог чинної нової редакції «Українського правопису» 2019 р. Статус української мови як єдиної державної мови передбачає обов'язковість її використання без порушень вимог українського правопису. Чинність нової редакції «Українського правопису» 2019 р. є фактором упровадження власне змін і варіантних доповнень у процесі професійної підготовки. Фахова мова майбутніх співробітників Служби безпеки України повинна відповідати усім нормам сучасної української літературної мови, орфографічним зокрема. Тому знання, уміння, навички, здобуті під час вивчення орфографічних норм відповідно до нової редакції правопису, будуть запорукою сформованості українськомовної компетентності.

На сучасному етапі проблему українськомовної особистості досліджують вітчизняні науковці в різних аспектах, зокрема як українську культуромовну (Л. Струганець), лінгвоколективну (Т. Радзієвська), комунікативну (С. Воркачов, В. Красних). Вагомі розвідки маємо в аспекті дослідження мовної особистості фахівців і різної галузі – офіцерів прикордонної служби (Н. Берестецька, О. Мисечко, В. Назаренко, О. Щеголева та ін.), майбутніх офіцерів пожежної охорони (М. Коваль), майбутніх фахівців морського флоту (С. Козак), майбутніх офіцерів Міністерства внутрішніх справ України (І. Радомський) тощо. Однак розвідок щодо формування українськомовної компетентності майбутніх співробітників Служби безпеки України наразі немає. Це й зумовлює актуальність задекларованої теми.

Мета пропонованої розвідки – обґрунтувати важливість формування українськомовної орфографічної компетентності майбутніх співробітників Служби безпеки України як представників військової еліти та гарантів національної безпеки нашої держави у процесі професійної підготовки.

Майбутній співробітник Служби безпеки України, як і кожний громадянин України, зобов'язаний на високому рівні володіти державною мовою, підвищувати рівень українськомовної компетентності шляхом упровадження в усне та писемне фахове мовлення чинної правописної кодифікації.

Наразі сучасний конкурентоспроможний фахівець, поряд зі спеціальними знаннями, уміннями та навичками, неодмінно має володіти культурою мовлення, тобто дотримуватися ustalених норм усної й писемної форм сучасної української літературної мови, уміти використовувати арсенал фахових мовних засобів під час професійної діяльності. Адже культура мовлення є свідченням особистісного мовного рівня кожного фахівця.

Науковець Селіванова О. О. мовну особистість тлумачить як властиву, притаманну ознаку особистості – носія мови й комуніканта, що володіє мовною й комунікативною компетенціями та реалізує їх під час породження, сприйняття, розуміння й інтерпретації вербальних повідомлень, текстів, а також комунікативної взаємодії [4, с. 370]. На думку Мацько Л. І., Кравець Л. В., комунікативна компетенція – сукупність знань про спілкування в різноманітних умовах і з різними комунікантами, а також уміння їх ефективного застосування у конкретному спілкуванні в ролі адресата й адресанта. Водночас як мовна компетенція полягає в знаннях учасниками комунікації норм і правил сучасної літературної мови і вмиле використання їх у продукуванні висловлювань [2, с. 13]. Уважаємо, що мовна особистість майбутнього співробітника Служби безпеки України як представника еліти

нашої держави – це такий знавець мови, який має високий рівень українськомовної компетентності, зокрема й правописної, вміє реалізовувати її на практиці, дбає про збереження і розвиток української мови, прагне до «посилення державотворчих і консолідаційних функцій української мови, підвищення її ролі в забезпеченні територіальної цілісності та національної безпеки України» [3, с. 1].

Важливим чинником, що впливає на становлення і розвиток професійної українськомовної компетентності та сприяє реалізації майбутнього фахівця Служби безпеки України, є формування орфографічної компетентності шляхом оперування правописними знаннями в писемній діяльності, набутий досвід застосування орфографічних умінь на практиці, особистісний показник використання орфографічної компетентності в самотійному письмі. Отже, орфографічна українськомовна компетентність – це оволодіння системою правил, що визначають правопис слів відповідно до чинної норми, кодифікованої в українському правописі, та вміння їх застосовувати під час професійної діяльності. Для реалізації зазначеного вище на нефілологічних спеціальностях практикується читання курсу «Українська мова за професійним спрямуванням», у змісті якого важливе місце посідає орфографічний практикум. Відповідно до нової редакції «Українського правопису» 2019 р. майбутні офіцери Служби безпеки України поповнюють активний словник фахової лексики з урахуванням змін у сучасній мовно-писемній практиці. Власне зміни у написанні слів (без варіантів), зокрема, відбулися у написанні складних слів, які характеризуються частотністю уживання під час професійної підготовки. До них належать: *проект, проєкція* (так само як *ін'єкція, траєкторія, об'єкт* та інші слова з латинським коренем -ject-) *плеєр* (play+er), *конвеєр* (convey+er); слова з першими регулярно вживаними іншомовними компонентами на голосний та приголосний: *абро-, авіа-, авто-* ('само', 'автоматичний'), *агро-, аеро-, аква-, алко-, арт-, астро-, аудіо-, біо-, боди-, боді-* (перед голосним), *веб-, геліо-, гео-, гідро-, дендро-, екзо-, еко-, економ-, етно-, євро-, зоо-, ізо-, кібер-, мета-, метео-, моно-, мото-, нарко-, нео-, онко-, палео-, пан-, пара-, поп-, прес-, псевдо-, соціо-, теле-, фіто-, фолк-* (фольк-), *фоно-* та ін.: *аброморфема, авіарейс, автовідповідач, агробізнес, аерометод, акватехніка, алкотест, артрінок, астрокорекція, аудіоальбом, біоцикл, бодибілдінг, бодіарт, вебсторінка, геліоцентр, геополітика, гідропарк, дендропарк, екопродукти, економклас, етногурт, єврозона, євроремонт, кібермашина, метамова, метеостанція, моновістава, мотокрос, наркобізнес, неомодерніст, онколікарня, панамериканський, параолімпієць, попмузика, пресконференція, псевдонаука, псевдогромадянський, соціосфера, телехроніка, фітотерапія, фолькмузика, фонозапис*; так само слова з питомими компонентами *іно-* (іншо-, інако-), *лже-*: *іновірець, ішовірець, інакодумець, ішодумець; лжеспророк, лжесвідок* [7 с. 34]. Слова з першим іншомовним компонентом, що визначає кількісний (вищий від звичайного, дуже високий або слабкий, швидкий і т.ін.) вияв чогонебудь: *архі-, архи-, бліц-, гіпер-, екстра-, макро-, максі-, міді-, мікро-, міні-, мульти-, нано-, полі-, преміум-, супер-, топ-, ультра-, флеш-*: *архіскладний, архішахрай, архидиякон, бліцновіни, бліцопитування, гіперзвук, гіпермаркет, екстраклас, макромолекула, макроекономіка, максіодяг, мідіодяг, мікроорганізми, мікрохвилі, мікрочастинка, мініблук, мінідиск, мінікомп'ютер, мультимільйонер, нанокомп'ютер, наночастинки, полісахаріди, полімотивація, преміумклас, супермаркет, супермодель, супермодний, топменеджер, топмодель, ультразвук, ультрамодний, флешінтерв'ю* [7, с. 35]. Слова з першим іншомовним компонентом *анти-, віце-, екс-, контр-, лейб-, обер-, штабс-, унтер-*: *антивірус, віцепрем'єр, віцеконсул, ексчемпіонка, ексміністр, експрезидент, контрадмірал, контрудар, лейбгвардієць, лейбмедик, обермайстер, обєрофіцер, оберлейтенант, оберпрокурор, штабскапітан, унтерофіцер* [7, с. 35]. Невідмінюваний числівник *пів* зі значенням 'половина' з наступним іменником – загальною та власною назвою у формі родового відмінка однини пишемо окремо: *пів аркуша, пів документа, пів год їни, пів м'їста, пів острова, пів яблука, пів ящика, пів ями; пів Європи, пів Києва, пів України*. Якщо ж *пів* з наступним іменником у формі називного відмінка становить єдине поняття і не виражає

значення половини, то їх пишемо разом: *піваркуш, південь, півзахист, півколо, півкуля, півмісяць, півоберт, півовал, півострів* [7, с. 37].

Під час практичних занять із навчальної дисципліни «Українська мова професійного спрямування» доводимо до відома майбутніх співробітників Служби безпеки України, що нова редакція «Українського правопису» 2019 р. має і правописну варіативність у написанні слів, зокрема *аудієнція і авдієнція, лауреат і лавреат, аудиторія і авдиторія, кафедра і катедра, ефір і етер* та ін.; варіантні форми родового відмінка *гідності і гідности, незалежності і незалéжности, радості і rádости, смерті і смёрти, честі і чéсти, хоробрості і хорóбрости; крові і крóви, любові і любóви, Білорусі і Білорúси* та ін.

Природно, що засвоєння правописного кодексу нової редакції «Українського правопису» 2019 р. – необхідна умова формування сучасного українськомовного фахівця Служби безпеки України, який на високому рівні повинен послуговуватися орфографічними нормами сучасної української літературної мови під час професійної діяльності.

У перспективах подальших розвідок – актуальні питання формування українськомовних компетентностей майбутніх співробітників Служби безпеки України відповідно до норм сучасної української літературної мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підруч. Київ : ВЦ «Академія», 2004. 344 с.
2. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови : навч. посіб. Київ : ВЦ «Академія», 2007. 360 с.
3. Про забезпечення функціонування української мови як державної : Закон України від 25.04.2019 № 5670-д. *Відомості Верховної Ради*. 2019. № 21. Ст. 81.
4. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.
5. Семенов О. М. Культура наукової української мови : навч. посіб. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 216 с.
6. Сучасний словник іншомовних слів / упоряд. О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк. Київ : Довіра, 2006. 789 с.
7. Український правопис / схвалено Кабінетом Міністрів України (Постанова № 437 від 22 травня 2019 р.) спільним рішенням Президії Національної академії наук України (протокол № 22/10 від 24 жовтня 2018 р.) і Колегії міністерства освіти і науки України (протокол № 10/4-13 від 24 жовтня 2018 р.), затверджено Українською національною комісією з питань правопису (протокол № 5 від 22 жовтня 2018 р.). Київ, 2019. 282 с.

REFERENCES

1. Batsevych F. S. *Osnovy komunikatyvnoi linhvistyky* : pidruch. Kyiv : VTs «Akademiiia», 2004. 344 s.
2. Matsko L. I., Kravets L. V. *Kultura ukrainiskoi fakhovoi movy* : navch. posib. Kyiv : VTs «Akademiiia», 2007. 360 s.
3. *Pro zabezpechennia funktsionuvannia ukrainskoi movy yak derzhavnoi* : Zakon Ukrainy vid 25.04.2019 № 5670-d. *Vidomosti Verkhovnoi Rady*. 2019. № 21. St. 81.
4. Selivanova O. O. *Suchasna linhvistyka* : terminolohichna entsyklopediia. Poltava : Dovkillia-K, 2006. 716 s.
5. Semenov O. M. *Kultura naukovoï ukrainiskoi movy* : navch. posib. Kyiv : VTs «Akademiiia», 2010. 216 s.
6. *Suchasnyi slovnyk inshomovnykh sliv* / uporiad. O. I. Skopenko, T. V. Tsymbaliuk. Kyiv : Dovira, 2006. 789 s.
7. *Ukrainskyi pravopys* / skhvaleno Kabinetom Ministriv Ukrainy (Postanova № 437 vid 22 travnia 2019 r.) spilnym rishenniam Prezydii Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy (protokol № 22/10 vid 24 zhovtnia 2018 r.) i Kolehii ministerstva osvity i nauky Ukrainy (protokol № 10/4-13 vid 24 zhovtnia 2018 r.), zatverdzheno Ukrainiskoiu natsionalnoiu komisiieiu z pytan pravopysu (protokol № 5 vid 22 zhovtnia 2018 r.). Kyiv, 2019. 282 s.

Holichenko L.

FORMATION OF ORPHOGRAPHIC UKRAINIAN LANGUAGE COMPETENCE OF FUTURE EMPLOYEES OF UKRAINE'S SECURITY SERVICE IN THE PROFESSIONAL TRAINING PROCESS

The article substantiates the importance of forming Ukrainian spelling competence as a component of professional training of future employees of the Security Service of Ukraine. The existing normative legal documents regulating the functioning of the state language in professional activity are analyzed. The main changes in the new edition of Ukrainian Spelling in 2019 are outlined in terms of the actual changes in the spelling of words (without variants) and variant additions to the current norm. The definition of “spelling Ukrainian-speaking competence” is proposed. The need to form Ukrainian competence in the future Security Service of Ukraine staff as an integral part of professional training has been proved.

Keywords: spelling Ukrainian-speaking competence, Ukrainian-speaking personality, new edition of Ukrainian Spelling 2019, language norm, professional Ukrainian-speaking competence.